

Elevmaterial

Sociala medier

Identitet och gemenskap

Handuppräckning:

Vilka använder... Tiktok? Snapchat? Instagram? Facebook? Discord? Twitch? Youtube? Roblox? Fler förslag?
Använder ingenting?

Diskutera i grupper om 2 - 5 personer: Diskutera varje fråga i 1 - 2 minuter och låt alla svara på varje frågan innan ni går vidare till nästa punkt.

- Vilken plattform använder du i vilket sammanhang? Vilka har du som "vänner" på de olika plattformarna: Nära kompisar? Familj? Helt okända? Hela världen?
- Finns det skillnader i hur du uttrycker dig på de olika plattformarna? Kommunikerar du på samma sätt på t.ex. Snapchat som på TikTok eller på skolans lärplattform? Vad är skillnaden i ditt sätt att uttrycka dig på?
- Någon plattform där du endast deltar som "tittare"? Varför är det så?
- I filmen sägs att det är "lätt att dras med i en viss jargong". När du märker att jargongen blir hård och destruktiv, vilka ord, uttryck eller meningar används då på nätet? (Vissa av dessa ord kanske ni inte vill säga högt i klassrummet. Då kan det räcka med att säga första bokstaven för att andra ska förstå vilket ord man menar.)
- De ord som ni nu nämnt inför er grupp: Vilka konsekvenser får användandet av dessa ord för andra människor?

I helklass: Samla ihop reflektionerna.

Identitet och gemenskap

Kom på ett case/formulera ett problem som dina klasskompisar ska få diskutera:

Föreställ er följande:

Du och dina kompisar har en gruppchatt. Det ni har skrivit/bilder skärmdumpas och läggs upp på ett annat socialt medium där många kan se.

Tänk nu ut en kort konversation eller beskriv en bild det gäller. Läs igenom diskussionsfrågorna som klasskompisarna ska ta ställning till, innan ni tänker ut ert case. Formulera exemplet så att det inte kopplas till någon person som finns i verkligheten.

Låt en annan grupp i klassen tänka kring följande utifrån ert case:

- Hur skulle det kännas om detta spreds? Finns det någon person i konversationen/bilden som skulle drabbas värre än någon annan?
- Finns det saker i exemplet som aldrig borde ha skrivits/delats ens i den slutna gruppen?
- Vilka konsekvenser skulle spridningen kunna få? (Tänk både kring lagar och kring hur exempelvis skämt eller annat kan tolkas av dem som inte varit en del av en konversation från början.)
- Nu när spridningen redan har skett: Vad kan man då göra för att ta tag i problemet/minska skadan?
- Vad kunde ha gjorts för att detta inte skulle ske från början?
- Har ni någonsin sett något liknande case i verkligheten? (Om caset gäller någon ni känner ska ni inte hänga ut denna person utan kan bara svara att ni sett liknande fall.)

I helklass: Varje grupp redovisar det case som de fått från en annan grupp, samt sina tankar kring konsekvenser och lösningar.

Anonymitet

Gör tillsammans en tabell på tavlan med två kolumner:

Positivt respektive negativt med anonymitet på nätet. Starta eventuellt denna övning med gruppdiskussion där gruppernas svar redovisas och sedan förs in i tabellen.

Positivt	Negativt

Titta gemensamt på er tabell. Välj nu ut en punkt i vardera kolumn och fördjupa er i dessa frågor:

Kring det positiva: Beskriv vilka fördelarna är/de positiva konsekvenserna det kan leda till.

Kring det negativa: Beskriv nackdelarna samt prata om vad man skulle kunna göra för att förhindra att något farligt/hemskt/skadligt sker.

Bilder & ansvar

Lagligt/Olagligt/Skulle kunna vara olagligt? Diskutera i mindre grupper och samlar ihop svaren i helklass.

Exempel	Schysst!	Neutralt	Olagligt!	Det bör man inte göra eftersom det kan leda till något dåligt/göra någon ledsen.
Dela en efterlysning: En mamma skriver att hon letar efter sitt barn.				
Dela Polisens efterlysning av en person.				
Dela en bild på personer som skadats i en trafikolycka				
Dela en bild på ett påkörd hund/katt.				
Sprida bilder på någon och skriva taskiga/kränkande kommentarer till bilden.				
Dela en bild på en bilkö som uppstått vid trafikolycka.				
Dela en bild på en kompis som inte vet att du tog bilden.				

Bilder & ansvar

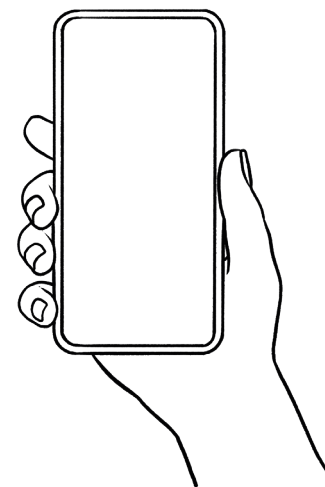
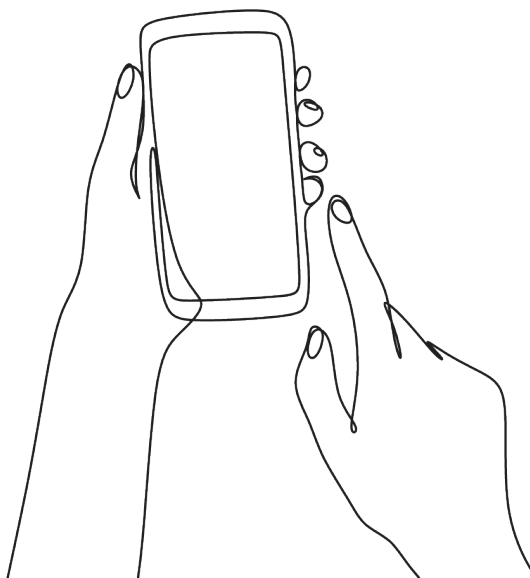
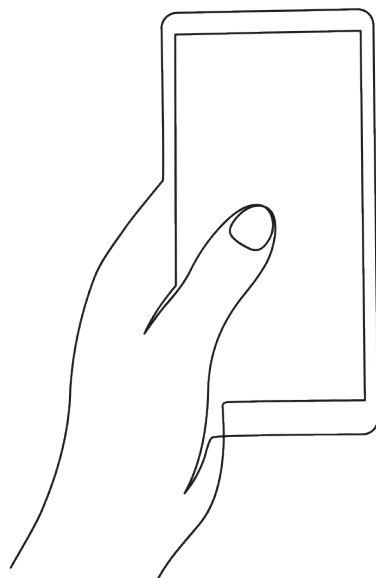
Lagligt/Olagligt/Skulle kunna vara olagligt? Diskutera i mindre grupper och samlar ihop svaren i helklass.

Exempel	Schysst!	Neutralt	Olagligt!	Det bör man inte göra eftersom det kan leda till något dåligt/göra någon ledsen.
Dela en bild på en kompis som gett sitt samtycke till att du delar.				
Lägga till en bildtext till bilden på en kompis och inte fråga om texten innan du delar.				
Ta en bild i ett omklädningsrum där man bara ser folk i handduk och lägga upp bilden i klasschatten.				
Dela vidare en bild tagen i ett omklädningsrum på personer du inte känner.				
Dela en bild på en person som blir misshandlad.				
Dela en filmsnutt på någon som fått starka läkemedel och säger roliga saker. Du får personens samtycke när hen fortfarande är påverkad.				
Dela en filmsnutt på en klasskompis som kräks på bussen på skolresan.				
Dela privata bilder på nakna/lättklädda personer.				

Bilder & ansvar

Gruppdiskussion, följt av helklassdiskussion utifrån berättelsen om nakenbilden som spreds.

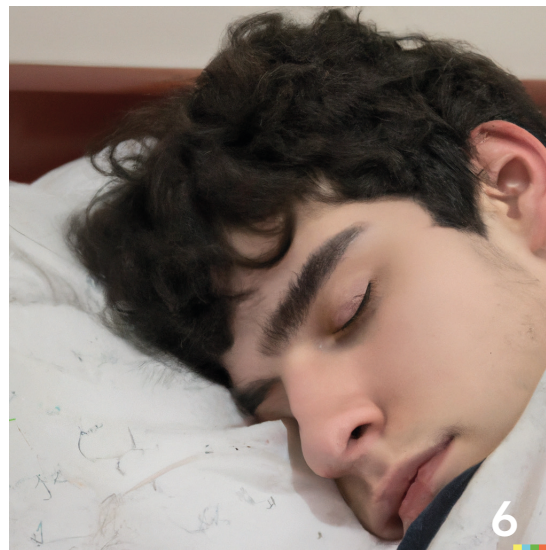
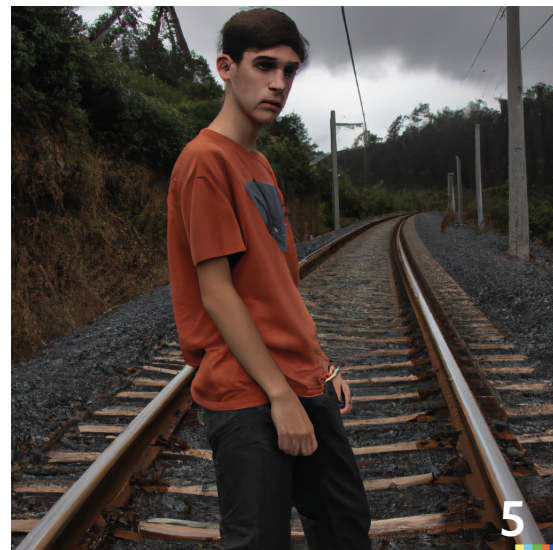
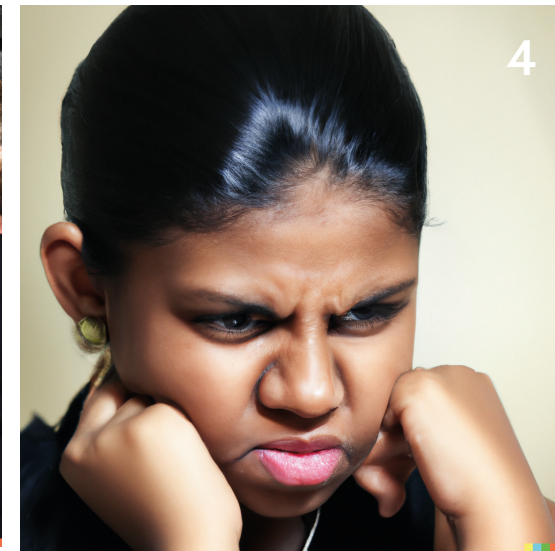
- Hur tror du att det kändes för killen?
- Vad tror du att du hade känt efteråt om du hade varit med och delat en sådan bild?
- Finns det något de som delade bilden hade kunnat göra i efterhand för att allt skulle kunna bli helt bra igen? Om ja, vad skulle det kunna vara? Om nej, varför går inte det?
- Alla som inte delade bilden, vad hade de kunnat göra för att stoppa det snabbare?
- De som behöll bilden på sina telefoner och kanske visade för en kompis, gjorde de fel? Motivera varför.
- Vad kunde gjorts för att detta inte skulle kunna ske? Vad kan skolan göra? Vad kan enskilda elever göra?

Bilder & ansvar

Skapa bildtexter i mindre grupp utifrån berättelsen om filmklippen som spreds efter fotbollsmatchen.

Välj ut fyra av de AI-genererade bilderna* och skriv en bildtext till respektive bild. Texterna ska formuleras på ett sätt så att de kan få stor spridning på sociala medier.

Bilder & ansvar

Jämförelse: grupp- eller helklassdiskussion

Gå igenom bilderna med bildtexter som ni gjorde och sortera intrycken av en bild med text i taget med hjälp av värdeorden:

positiv

neutral

negativ

Vilken/vilka av kategorierna skulle få störst spridning på sociala medier? Diskutera vad ni tror att det kan bero på.

* **AI-genererad bild:** En bild som skapats med hjälp av artificiell intelligens, vilket är avancerad teknik som bygger på stora datamängder - i detta fall stora mängder bilder och fotografier.

Bilder & ansvar

Nytt perspektiv: Gruppdiskussion följt av helklassdiskussion

Nu har ni skrivit texter till AI-genererade bilder*. Föreställ dig nu att alla dessa bilder är på människor du känner så som familjemedlemmar eller kompisar. Finns det någon/några av era exempel från klassen som du då skulle reagera särskilt starkt emot och önska att detta plockades bort från nätet?

* **AI-genererad bild:** En bild som skapats med hjälp av artificiell intelligens, vilket är avancerad teknik som bygger på stora datamängder - i detta fall stora mängder bilder och fotografier.

Kommentarer

Gör sista övningen i förra kapitlet som handlar om att skapa texter till AI-genererade bilder*, samt diskutera följande:

Hur ska man göra när man ser eller hör taskiga kommentarer på sociala medier eller i spel? Tipsa varandra och skriv tipsen på tavlan. Tipsen kan skilja sig åt när det gäller spel och sociala medier, så det kan hjälpa er att göra två kolumner.

Sociala medier	Spel

* **AI-genererad bild:** En bild som skapats med hjälp av artificiell intelligens, vilket är avancerad teknik som bygger på stora datamängder - i detta fall stora mängder bilder och fotografier.

Yttrandefrihet

Diskutera i mindre grupp:

Hur skulle du förklara "yttrandefrihet" för en yngre person? Kom gemensamt fram till en bra förklaring.

Fortsätt seriestrippen i tillsammans i er mindre grupp:

Det kan hjälpa er att tänka ut vad personen har skrivit om, för att veta vad den andra personen ska svara.

I helklass:

Läs upp era förslag för de andra i klassen och reflektera tillsammans kring varför yttrandefriheten är avgörande för en fungerande demokrati.

Algoritmer & reklam

Innan sociala medier var stora fick vi aktivt söka upp information på olika ställen, såsom nyheter, böcker och uppslagsverk. Idag anpassas informationen som du får utifrån vad du tidigare visat intresse för, vad du sökt och klickat på och om du stannat till vid en specifik bild eller ett filmklipp.

Allas flöden är olika. Det gäller även när du googlar: beroende på din sök- och surfhistorik väljer Google ut de sidor som verkar passa dig bäst.

Arbeta i par eller tre och tre:

Googla på samma fråga, men på varsin dator/telefon/ipad. Vilka likheter och skillnader hittar ni på första sidan? (Det kan bli större skillnader om ni är inloggade på privata konton - på exempelvis telefonen än på skoldatorn där ni använder ert skolkonto.)

Arbeta enskilt:

Välj en social medieplattform som du använder och scrolla igenom de första 20 posterna. Vad får du se?

- Kategorisera posterna (exempelvis djur, nyheter, artister, spel, smink, sport, DIY (do it yourself) inom något område) för att undersöka vad plattformen tror att just du vill ha.
- Fick du se reklam? Var den anpassad till vad du skulle vilja ha eller utifrån din ålder?
- Har du på sociala medier fått se saker som du känner att du inte skulle vilja se i din ålder?

I helklass:

Samla ihop reflektionerna.

Källtillit

Gå igenom följande case i helklass:

Under natten har det brunnit på en annan skola i kommunen. En elev får reda på vad som har hänt genom flera olika källor:

Ulla Ullson, lokalpolitiker:

Fruktansvärd skolbrand i natt! Nu sätter vi hårt mot hårt. Polisen och Räddningstjänsten jobbar för att utreda vad som har hänt. Jag är beredd att ta till de medel som behövs för att hjälpa till.

En kompis mamma:

Byggnaden var helt svart av sot! Polisen var också där, och en ambulans åkte iväg med sirenerna på. Jag undrar vem som skadats.

Polisen:

Området är avspärrat och en förundersökning gällande mordbrand har inletts.

Kommunen:

På grund av att Bergskolan i natt drabbats av en omfattande brand ber vi alla vårdnadshavare så långt det är möjligt att hålla sina barn hemma under dagen. Frånvaroaanmälan sker som vanligt på skolplattformen. Barn i behov av omsorg under dagen kommer att tas emot i kulturskolans lokaler på Bergstensgatan 6 och där få mer information om dagen. Rektorerna ger vårdnadshavare löpande information.

Bengt Bengtsson:

Jag är övertygad om att gänget som brukar driva runt här, ligger bakom detta. Det här brukade vara en trygg plats men nu sker sånt här!

Tidningen:

Skolbrand i kommunen.

Räddningstjänsten arbetar med att säkra skolan.

Polisen utreder mordbrand på skolan.

Eleven försöker skaffa sig en överblick över händelsen. Alla källor är inte lika trovärdiga. Utifrån detta skriver eleven i klasschatten: "Någon dog i branden inatt. Polisen jagar mördarna som är ett kriminellt gäng. Politikerna säger att dom som gjorde det ska straffas."

Källtillit

Eleven har tagit del av flera olika typer av texter och ett filmklipp:

- Information (kommunen, polisen)
- Rubriker till nyhetsartiklar (tidningen)
- Åsikt/tyckande/tro (privatpersonen Bengt Bengtsson, kompisens mamma, politikern Ulla Ullsson)
- Filmklipp: dokumentära bilder från branden men tillsammans med en text som uttrycker ett antagande (inte fakta)

Diskutera i mindre grupp för att sedan summera i helklass:

Vad gjorde eleven för fel när hen drog slutsatser utifrån informationen på sociala medier:

- Vilka källor ligger till grund för elevens tolkning? Gå igenom en mening i taget.
- Varför skriver källan det? (Informera, få någon annan att tycka något, visa egen känsla/åsikt.)
- Vilken källa skulle eleven ha fördjupat sig i för att få reda på mer om vad som hänt?

Eleven:

Någon dog i branden i natt. Polisen jagar mördarna som är ett kriminellt gäng. Politikerna säger att dom som gjorde det ska straffas.

Tidningen:

Skolbrand i kommunen.

Räddningstjänsten arbetar med att säkra skolan.

Polisen utreder mordbrand på skolan.

Polisen:

Området är avspärrat och en förundersökning gällande mordbrand har inletts.

Ulla Ullson, lokalpolitiker:

Fruktansvärd skolbrand i natt! Nu sätter vi hårt mot hårt. Polisen och Räddningstjänsten jobbar för att utreda vad som har hänt. Jag är beredd att ta till de medel som behövs för att hjälpa till.

Kommunen:

På grund av att Bergskolan i natt drabbats av en omfattande brand ber vi alla vårdnadshavare så långt det är möjligt att hålla sina barn hemma under dagen. Frånvaroanmälan sker som vanligt på skolplattformen. Barn i behov av omsorg under dagen kommer att tas emot i kulturskolans lokaler på Bergstengsgatan 6 och där få mer information om dagen. Rektorerna ger vårdnadshavare löpande information.

En kompis mamma:

Byggnaden var helt svart av sot! Polisen var också där, och en ambulans åkte iväg med sirener på. Jag undrar vem som skadats.

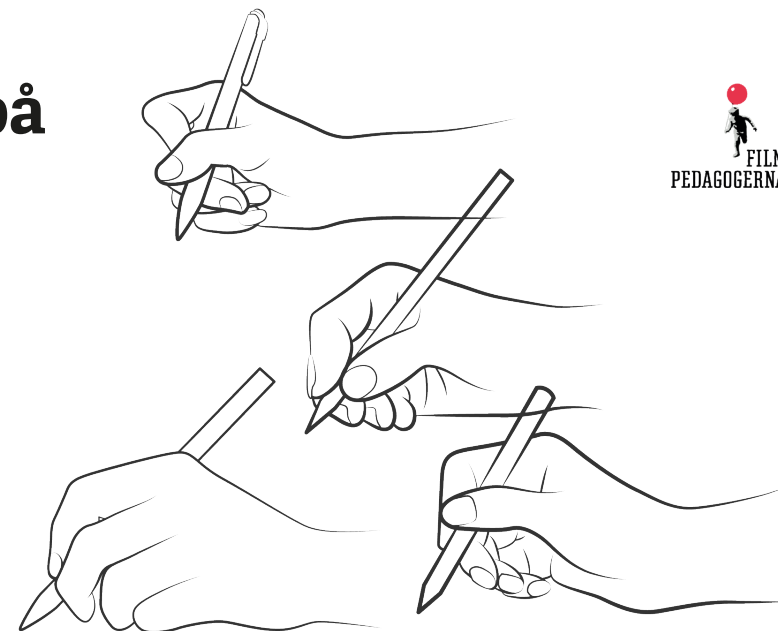
Bengt Bengtsson:

Jag är övertygad om att gänget som brukar driva runt här, ligger bakom detta. Det här brukade vara en trygg plats men nu sker sånt här!

Saker att tänka på

PÅLITLIGA KÄLLOR
PÅTRYCKNINGAR
SPRIDNING AV BILDER
NAKENBILDER
PERSONUPPGIFTER
VAR VAKSAM
BERÄTTA
VAR SNÄLL

Välj en av följande skrivuppgifter:

Informationstext: Skriv en informationstext om sociala medier där minst tre av punkterna från sammanfattningen tas upp. Informationstexter kännetecknas av saklighet. Du tar alltså upp fakta utan att berätta vad du själv tycker.

Argumenterande text: "Sociala medier - kraften att nå ut till många"

Skriv en argumenterande text som belyser positiva eller negativa konsekvenser av att budskap når många via sociala medier. Skriv två till tre argument för att sociala medier är bra/dåligt eftersom budskap når många (följt av ett motargument som sedan bemöts). Avsluta med en uppmaning till läsaren.

Novell/Berättelse: "Ryktet"

Skriv en novell/berättelse om hur ett rykte, en falsk nyhet eller skvaller sprids på sociala medier, vilket drabbar berättelsens huvudperson. När du skriver en novell är det viktigt att beskriva personer, platser och känslor så att din läsare kan leva sig in i berättelsen.

Begreppslista

Intro

Sociala medier: Kanaler som används för att skriva, dela bilder och ljud med varandra, där användarna själva skapar innehållet (till skillnad från massmedia: ex tidningar och tv)

Åldersgräns: Lägsta (eller högsta) ålder för att få göra något. Regleras ofta av lagar (såsom lag om cykelhjälm för barn under 15 år) men också av företag (såsom att sociala medie-företag bestämmer hur gammal du måste vara för att få använda just deras tjänst)

Identitet och gemenskap

Målgruppsanpassa: Anpassa sitt sätt att uttrycka sig på utifrån vilka man kommunicerar med.

Jargong: Ett språkbruk inom en grupp/gemenskap som kan vara kränkande eller svårt att förstå för utomstående.

Anonymitet

Anonymitet: När det inte är möjligt att veta vem en person är på internet.

Karaktär: Person/roll i spel och film.

Identifieras med: Typ av person som du sammankopplas med. Det kan exempelvis handla om vilket kön eller vilken ålder andra uppfattar att du tillhör.

Bilder och ansvar

Hemlig identitet (eller skyddad identitet): Finns för att skydda personer som inte ska bli hittade av någon som kan utsätta dem för brott.

Skadeståndsskyldig: Blir den som döms att betala pengar för att den orsakat skada. Det kan exempelvis handla om att ha skadat en annan människa fysiskt eller psykiskt.

Barnpornografibrott: Är ett brott där man exempelvis sprider nakenbilder på barn. Barn är alla personer under 18 år.

Kommentarer

Skärmdump (på engelska screenshot): En digital bild som föreställer en hel, eller delar av en bildskärm i ett visst ögonblick.

Begreppslista

Yttrandefrihet

Yttrandefrihet: I Sverige har man rätt att säga nästan vad man vill. Man har rätt att uttrycka sin åsikt i radio, i tv och på internet. I yttrandefrihetsgrundlagen står det om dessa rättigheter. Där står också vad som inte är tillåtet, som till exempel att förtala eller kränka en annan person.

Åsikt: Något en person tycker.

Argument: När man försöker övertala någon, så använder man argument för att få över den på sin sida.

Lagar: Lagar bestämmer vad man får och vad man inte får göra. Det man inte får göra är olagligt.

Förtal: När man skriver eller säger något om en person som gör att andra kan se ner på den personen.

Grundlagsskyddad: Grundlagarna står över alla andra lagar. Det betyder att innehållet i de andra lagarna aldrig får strida mot vad som står i grundlagarna. Exempel på en grundlag är yttrandefrihet. Grundlagsskydd av yttrandefrihet innebär ett särskilt skydd i lagen för publicering t.ex. i tidning, på tv eller vissa webbsidor.

Värna om: Försvara/beskydda.

Utnyttja: Att använda sin överlägsenhet gentemot någon annan som förlorar på det.

Kränkande: Förolämpande, ofta med syfte att såra en person.

Algoritmer och reklam

Algoritm: Datainstruktioner som bestämmer vad som visas och inte visas i dina sociala medier utifrån dina tidigare val (vad du stannat upp vid, hur länge du tittat, vilka personer du kontaktat, vad du gillat, var du befunnit dig o.s.v.)

Reklam: T.ex. ett filmklipp, bild eller skylt vars syfte är att få någon att köpa en vara/produkt.

Budskap: Det någon vill få någon annan att tänka.

Reklamfinansierad: T.ex. webbsidor, sociala medier och tv som betalas med pengar från företag som får visa sin reklam.

Källa: Platsen, stället eller personen man får information från. Med en källa för information menas text, bild eller något som berättas.

Pålitlig källa: Granskar informationen innan den delas vidare och vill inte lura dig att tycka något särskilt. Vanligt är att vi litar på vetenskapliga institutioner, våra lärare, myndigheter och etablerade medier.

Begreppslista

Källtillit

Källa: Platsen, stället eller personen man får information från. Med en källa för information menas text, bild eller något som berättas.

Källtillit: När man har bestämt sig för att man litar på en viss källa, har man källtillit.

Etablerade nyhetsmedier: Medier (radio, tv, tidningar) som man funnits länge, når ut till många och som följer de regler som finns för journalistik och publiceringar. Exempel på etablerade nyhetsmedier är SVT, SR, UR, TV4 och Dagens Nyheter.

Tänk på

Påtryckning: Att be någon göra något som personen kanske inte vill göra genom att använda sig av t.ex. hot.

Challenge: Att på sociala medier utmana någon att utföra en handling. Det kan vara något som är positivt som att t.ex. ge blommor till personer, eller negativt att utföra något som skadar någon annan eller sig själv.

Nakenbild på barn (även kallad nude): Sexualiserande bild eller film på barn. Det behöver inte betyda att barnet är helt naket utan det kan räcka med att barnet är lättklätt eller att barnet på bilden poserar (rör sig) på ett sätt som för tanken till sex. (Det innebär att exempelvis en bild tagen i smyg i ett omklädningsrum kan räknas som en nakenbild.)

Olaga integritetsintrång: Ett brott som innebär att en person sprider känsliga bilder, filmer eller andra uppgifter om någon annan. (Det kan exempelvis handla om en bild på en person i en särskilt utsatt situation, exempelvis skadad)

Barnpornografibrott: Barnpornografi är skildringar av sexuell natur av barn (personer under 18 år). Det är straffbart att inneha barnpornografi (exempelvis på sin telefon), sprida barnpornografi samt att framställa barnpornografi.

Polisanmäla: Att anmäla ett brott till polisen. Detta kan göras över nätet eller på en polisstation. Om man besöker en polisstation för polisanmälan kan man ha med sig förälder, vän eller släkting. Vuxna på din skola kan också hjälpa dig med polisanmälan.

Personuppgift: All slags information som kan knytas till en person (så som namn, bilder, adress, personnummer och telefonnummer).

Vaksam: Vara uppmärksam i situationer som kan leda till skada.

Film och media i ett bredare perspektiv.

© Filmpedagogerna Folkets Bio 2023
Linnégatan 21, 413 04 Göteborg
www.filmpedagogerna.se

FILM
PEDAGOGERNA